

علائم تغییر گفتمان در...

احمد زیدآبادی

تغییر گفتمانی آهسته اما پیوسته‌ای در بین بخشی از بدنه اجتماعی «اصولگرایان» در جریان است. نمونه‌ای از این تغییر در سخنرانی دختر دانشجویی از این طیف در نماز جمعه تهران که به انتقاد صریح از «طرح صیانت» و «حکومتی شدن نماز جمعه» پرداخت، بازتاب رسانه‌ای گسترده‌ای پیدا کرد. این سخنرانی اما تنها نشانه تغییر گفتمانی در بدنه اصولگرایان نیست. مرور مواضع و بیانیه‌های تشکلهای اصولگرا به‌خصوص در برخی حوزه‌های بسیج دانشجویی، نشانگر آن است که این روند مشخصاً از آبان 98 آغاز شده و در دوران ریاست‌جمهوری سیدابراهیم ریسی شتاب بیشتری به خود گرفته است. جوانان حامی اصولگرایان در ضدیت با گفتمان اصلاحات پرورش یافته‌اند. برای آنکه اصلاحات به عنوان پدیده‌ای ضدارزش شناخته شود، به این جوانان چنین تفهیم شده است که تفکر اصلاحات نوعی غربگرایی و حمایت از اقتصاد نئولیبرالی و در نتیجه مغایر اصل عدالت است. از این رو، حامیان اصولگرایان برای آنکه متهم به اتخاذ مواضع سلبی صرف متهم نشوند، دفاع از «عدالت» را به عنوان عنصر ایجابی هویت خود مطرح می‌کنند. عدالت در معنای اصیل خود دربرگیرنده مفهوم آزادی سیاسی به عنوان نقطه‌ای کانونی است، اما چون اصولگرایان به دلیل نگاه انحصاری خود به قدرت با این مفهوم اصولاً میانه‌ای ندارند، آن را از قلمرو عدالت خارج کرده و به نظامات به‌زعم آنان ناعادلانه اجتماعی و اقتصادی غرب نسبت می‌دهند.

از این رو، نزد اصولگرایان عدالت لزوماً صبغه ضدغربی و رنگی مغایر آزادی سیاسی به خود گرفته و به نوعی از عدالت اقتصادی بلشویکی شباهت پیدا کرده است. بر این اساس، بخشی از بدنه جوان حامی اصولگرایان با شعار عدالت‌طلبی، خواهان عملیاتی شدن این شعار در اقتصاد کشور است. اجرای چنین سیاستی مستلزم دخالت گسترده‌تر دولت در امور اقتصادی و زمین‌گیر کردن بنگاه‌های تولیدی و توزیعی بخش خصوصی است. اقتصاد ایران اما ضعیف‌تر و شکننده‌تر از آن است که تاب تحمل دور دیگری از سیاست‌های دستوری و اعمال فشارهای دولتی را داشته باشد، به‌خصوص اینکه تجربه دهه‌های گذشته نشان می‌دهد که این نوع سیاست‌ها حاصلی جز گسترش رکود و بیکاری و فقر ندارد و در عمل وضع اقشار محروم جامعه را وخیم‌تر و فاصله طبقاتی را عمیق‌تر و

فساد و توزیع رانت را گسترده‌تر می‌کند. بدنه اصولگرایان در عین حال، استقرار عدالت اقتصادی مورد نظر خود را در تداوم معارضة با جهان غرب جست‌وجو می‌کند؛ زیرا همان‌طور که گفته شد، نوع عدالت‌طلبی آنان سویه ضد غربی به خود گرفته است. در این میان، دولت سیدابراهیم ریسی به دلیل برخورد ملموس با واقعیات تلخ اقتصاد ایران از یكسو و آشنایی با تاثیر عمیق تحریم‌های امریکا بر اقتصاد کشور از سوی دیگر، نه در تشدید سلطه دولت بر اقتصاد و تضعیف هرچه بیشتر بخش خصوصی خیر می‌بیند و نه خواستار تشدید منازعه با غرب به دلیل نیاز کشور به لغو تحریم‌هاست. بدین ترتیب، بخشی از بدنه جوان اصولگرایان، نسبت به وضع اقتصادی و مذاکره با قدرتهای غربی در دولت جدید، نشانه‌های روشنی از سرخوردگی بروز می‌دهند و لحن انتقادی خود را نه فقط در برابر دولت که در مقابل مجموعه حکومت صریح‌تر کرده‌اند. این طیف از بدنه اصولگرایی، از این پس احتمالاً به 3 شیوه از خود واکنش نشان خواهد داد. بخشی از آنان خود را درگیر مسائل روزمره به‌خصوص از نوع افشاگری درباره مفاسد صاحبان قدرت به شیوه‌های پرسر و صدا و پوپولیستی خواهند کرد. این بخش، خواهان افشاگری‌های مصداقی در مورد هر سطحی از فساد در بین صاحب‌منصبان خواهند شد و با تبلیغ پیرامون هر يك از افشاگری‌ها، وظیفه عدالت‌طلبی مخصوص خود را انجام شده و عواطف خود را ارضا خواهند کرد. این شیوه طبعاً جنجال‌آفرین است و برای خودشان و نظام سیاسی بدون دردسر نخواهد بود. طیفی دیگر از این نیرو، احتمالاً در پی نظریه‌های عدالت‌طلبانه و در عین حال غرب‌ستیزانه‌ای برخوردارند که علایق اقتصادی آنان را عمیق‌تر از نظریه‌های سطحی رایج در بین اصولگرایان توجیه کند و آنان را در بحث و گفت‌وگو با رقیبان و مخالفان در موضع برتر بنشانند. از آنجا که در اردوگاه اصولگرایی بنا به خاستگاه و سرشت معرفتی و بضاعت علمی آنان، تدوین نظریه‌های مدرن و به‌روز شده و مستقل در این زمینه منتفی است، احتمال چرخش این طیف به سمت نظریه‌های چپ مارکسیستی در انواع مختلف آن، خیلی دور از انتظار نیست. این اتفاق متأسفانه در میانه دهه 50 خورشیدی نیز در ایران رخ داده است. طیف دیگر اما یا به سمت تجدیدنظر در دیدگاه عدالت‌طلبانه خود و گرایش به آزادی‌خواهی به عنوان جوهر اصلی عدالت حرکت خواهد کرد یا با بی‌تفاوتی، با سیاست‌های جاری کشور در هر صورت و شکل آن، همراه و همسو خواهد شد. در هر صورت، بدنه جوان اصولگرایی در حال تغییر گفتمان و پوست‌اندازی سیاسی است و از این جهت برای زعمای قوم چالش‌آفرین خواهد شد. این هم یکی دیگر از ثمرات حکومت یک‌دست اصولگرایان است!

□□□□□□ 1400 □□□ 16 □□□□□□ □□□□□□:□□□□